

## KONKURENTNOST I LOKALNI EKONOMSKI RAZVOJ<sup>30</sup>

---

## COMPETITIVENESS AND LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT

---

Tatjana Dragičević Radičević<sup>31</sup>

Fakultet za međunarodnu ekonomiju u Beogradu

Zoran Trivunov<sup>32</sup>

EPS Distribucija ED Subotica

### Sažetak

Lokalni ekonomski razvoj mora biti održiva kategorija, kako bi bila održiva i struktura privrednih subjekata koji se nalaze na tom području. Ekonomska budućnost lokalnog područja može se poboljšati direktnom izgradnjom konkurentskog lokalnog područja, iskorišćavanjem potencijalnih mogućnosti i izbegavanjem opasnosti kojima je izložena zajednica. Upravo lokalno okruženje direktno utiče i ima esencijalnu ulogu u stvaranju konkurentnosti privrednih subjekata/preduzeća i prenošenja njihove konkurentnosti van lokalnih okvira – globalno pozicioniranje. Globalno pozicioniranje počinje od stvaranja kvalitetnog urbanog menadžmenta, kvalitetnog neprivrednog investiranja u zdravstvene, obrazovne i telekomunikacijske infrastrukture na nivou lokalne zajednice, da bi se na taj način sinhronizovanom akcijom privukli investitori i stvorila konzistentna regionalna konkurentnost, koja predstavlja uslov kreiranja konkurentnosti na nacionalnom nivou. Naravno, da je povratna sprega između nacionalnog i lokalnog nivoa prisutna, jer država svojim merama makroekonomske politike utiče na nivo ekonomskog razvoja lokalne zajednice. Instrumenti lokalnog ekonomskog razvoja su širokog i kompleksnog spektra. U njih ubrajamo planove različitih nivoa, finansijsku podršku, infrastrukturno opremanje, institucionalna podrška, programi edukacije, privatno-javna partnerstva i drugo. Oni su različiti u zavisnosti od vremenske determinisanosti ciljeva LER-a.

**Ključne reči:** globalizacija, lokalni ekonomski razvoj, instrumenti, konkurentnost

---

<sup>30</sup> Rad je bio prezentovan na Međunarodnoj konferenciji o društvenom i tehnološkom razvoju, STED 2015, održanoj 01. i 02.10.2015. godine, u Banjoj Luci, u organizaciji Univerziteta za poslovni inženjering i menadžment Banja Luka.

<sup>31</sup> email: [tanjadragrad@hotmail.com](mailto:tanjadragrad@hotmail.com)

<sup>32</sup> email: [Zoran.Trivunov@su.ev.rs](mailto:Zoran.Trivunov@su.ev.rs)

## Summary

Local economic development must be sustainable category, in order to be sustainable, also, for structures of business entities that are located in this area. The economic future of the local area can be improved by building direct competitiveness of local area, by taking advantages of potential opportunities and the same time avoiding dangers to which community is exposed. The local environment directly affects and has the essential role in creating the competitiveness of economic entities—enterprises and transferring their competitiveness beyond local borders—global positioning system. Global positioning starts from the creation of quality urban management, quality non economic investment in health, education and telecommunication infrastructure at the community level, in order to thus synchronized action attract investors and create consistent regional competitiveness, which is a prerequisite for creating competitiveness at the national level. Of course, that the feedback between the national and local level is present, because the state with its measures of macroeconomic policy affects the level of economic development of local communities. Instruments of local economic development are broad and complex. They include plans for different levels of financial support, infrastructure equipment, institutional support, training programs, private-public partnership and more. They vary depending on the time determinant LED goals.

**Keywords:** Globalization, Local economic development, Instruments, Competitiveness

## 1 Uvod

Konkurentna prednost podrazumeva kreiranje instrumenata i sredstava u društvenim, ekonomskim i institucionalnim okvirima, iz aspekta stvaranja dugoročno održivih globalnih pozicija. Instrumenti primarno treba da su usmereni na efikasnost, efektivnost, visok stepen kvaliteta, sofisticiranost kupaca i potrošača i inovativnost. Dakle, proces uključivanja u globalno tržište predstavlja kompleksan proces sa velikim brojem determinanti i instrumenata, sa rezultatom na strani dugoročne efikasne održivosti. Način uključivanja predstavlja strateško pitanje. Polazna osnova treba da bude definisana nacionalna strategija, jasno profilisana sa kompleksnim obuhvatom svih potencijala i prepreka. Prirodni resursi zemalja jugoistočne Evrope, mogu predstavljati potencijal razvoja konkurentskih prednosti, uz primarni zadatak efikasne transformacije tog potencijala u konkurentsku prednost na tržištu i sekundarni zadatak efektivnog plasiranja dobijenog konkurentskog proizvoda. Primarni zadatak efikasnosti podrazumeva da princip sveopšte eksploatacije zamenimo racionalnom i održivom eksploatacijom, a sekundarni zadatak efektivnosti je princip korišćenja liberalizacije tržišta u pravcu kreiranja optimalne strategije (Dragičević, 2005).

Zemlje u razvoju imaju svoj potencijal, ali im nedostaje infrastruktura. Strateški interes i izgradnja infrastrukture treba da je zasnovana na sledećim determinantama (ibidem, str. 91):

- efikasnost,

- niski troškovi ulaznih komponenata,
- usavršavanje sistema automatizovanog upravljanja,
- nove metode prerade sirovina i materijala, ovladavanje novim prirodnim resursima,
- proizvodnja po narudžbini,
- globalizacija rada,
- inovacije.

Efikasnost u izgradnji strategije konkurentnosti zemalja u razvoju u uskoj korelaciji je sa niskim troškovima ulaznih komponenata, u slučaju postojanja prirodnog potencijala. Jedan od ulaznih komponenata jeste i radna snaga sa niskom cenovnom dimenzijom, što može predstavljati dobar početni potencijal, ali ne i trajnu kategoriju. Visok životni standard je u direktnoj sprezi sa cenom radne snage, sa jedne strane, a sa druge strane sa visokom stopom nacionalnog prosperiteta. Treća determinanta, automatizacija, ukazuje na potrebu praćenja savremenih tehnologija, što podrazumeva visok stepen inovativne aktivnosti, a u sve to će u krajnjoj liniji usloviti povećanu efikasnost i konkurentnost. Ključni instrument u razvoju inovativnosti jeste ulaganje u ljudski resurs, intelekt kao kapital. Nacionalne privrede koje su bogate prirodnim resursima, uz investicije u proizvodne procese i intelektualnu inovativnost, stvaraju strateški okvir za razvoj privrede sinhronizovane sa svetskim zahtevima tržišta i ovladavanje novim prirodnim resursima. Nove tehnologije omogućavaju nove pristupe i modele proizvodnje i distribucije. Proizvodnja po narudžbini omogućava visok stepen efektivnosti i veći obrt kapitala. Globalizacija rada podrazumeva liberalizaciju, pre svega, ljudskog kapitala i slobodan protok ideja, inovacija i rada. Znanje je bazirano u čoveku, kao ključnom činiocu proizvodnje. Globalizacijom rada omogućiće se povezanost raznih sektora proizvodnje. Značajnu ulogu u globalizaciji rada i povezivanju sektora proizvodnje ima definisanje klastera na nacionalnom nivou.

U izgradnji prethodnog, uloga država treba da je strateška i podsticajna, sa partnerskim odnosom prema svim društvenim i ekonomskim nivoima. Njen zadatak je, pre svega, stvoriti infrastrukturne i institucionalne okvire na nacionalnom nivou, što će imati direktnu implikaciju na lokalnom nivou, i kao povratnu spregu dovesti do nacionalnog prosperiteta i uključivanje celokupne privrede u globalne tokove sa konkurentskim predznakom.

## **2 Lokalni ekonomski razvoj i konkurentnost**

Strateški interes pojedinačnih privrednih subjekata jeste sublimiran na nacionalnom interesu. Industrijska integracija omogućava jačanje lanca vrednosti, kao bitne komponente u ekonomskom razvoju i omogućava tržišno pozicioniranje sa ciljem stvaranja profilisane grupe potrošača (ibidem, str. 93).

Tržišni uslovi uslovljavaju determinante strategije nacionalnog rasta i razvoja. Iako vrlo promenljivi i nestalni, oni zahtevaju visok stepen sublimiranja svih faktora okruženja i formiranja takvih strateških pravaca koji će direktno implicirati konkurentnost na mikro i makro nivou, o kojoj vrlo eksplicitno govori Porter (2003).

Po njemu, država je strateg koji stvara sofisticirani put izgradnje konkurentskih prednosti, a glavni nosilac jesu preduzeća na mikro nivou. Strateška uloga države na makro nivou ogleda se u formiranju ekonomskih i institucionalnih okvira kroz: a) restrukturiranje, b) reforme, c) stvaranje ambijenta, d) definisanje ključnih faktora izgradnje, e) formiranje institucionalnih tela, f) definisanje klaster grupacija, g) koordinaciju, h) monitoring i i) kontrolu. Dakle, na državi je da stvori put izgradnje konkurentnosti kroz izgradnju fizičkog i socijalnog kapitala, a na preduzećima da koriste potencijale takvog okruženja i razvijaju i vrše dalju nadogradnju socijalnog kapitala, sa naglaskom na inovacionoj i preduzetničkoj aktivnosti i na taj način stvaraju uslove za specijalizaciju i formiranju sofisticiranih ciljnih grupa, što predstavlja aksiom konkurentnosti današnjeg savremenog poslovanja. Privredni subjekti, stvarajući lanac vrednosti baziran na konkurentnosti, a kroz formu povezivanja u klastere, mogu efikasno i relativno brzo biti jedan od učesnika u globalnoj konkurentskoj utakmici. Da bi efekat bio sinergijski, potrebno je postaviti strateške ciljeve koji će biti tangenta lokalnim ciljevima. Nacionalna konkurentnost treba da je bazirana na parametrima lokalne konkurentnosti. Održivost privrede na lokalnom nivou osnovni je preduslov održivosti na nacionalnom nivou i kreiranju modela za stvaranje konkurentskih prednosti na globalnom nivou. U tom slučaju prisutan je efekat multiplikatora ekonomskih aktivnosti. Efekti takve strategije ogledaće se u stvaranju konkurentne privrede. Ono što je jedna od ključnih determinanti u izgradnji strategije konkurentnosti, koja će podstaći razvoj privrede na lokalnom nivou, a koji će implicirati razvojem na nacionalnom i globalnom nivou, jeste ispravno definisanje instrumenata i determinanti lokalnog ekonomskog razvoja.

Lokalni ekonomski razvoj mora biti održiva kategorija, kako bi bila održiva i struktura privrednih subjekata koji se nalaze na tom području u cilju poboljšanja njihove ekonomske budućnosti. Ekonomska budućnost lokalnog područja može se poboljšati direktnom izgradnjom konkurentskog lokalnog područja, iskorištavanjem potencijalnih mogućnosti i izbegavanjem opasnosti kojima je izložena zajednica. Upravo lokalno okruženje direktno utiče i ima esencijalnu ulogu u stvaranju konkurentnosti privrednih subjekata/preduzeća i prenošenja njihove konkurentnosti van lokalnih okvira – globalno pozicioniranje.

### **3 Determinante i instrumenti lokalnog ekonomskog razvoja**

Globalno pozicioniranje počinje od stvaranja kvalitetnog urbanog menadžmenta, kvalitetnog neprivrednog investiranja u zdravstvene, obrazovne i telekomunikacijske infrastrukture na nivou lokalne zajednice, da bi se na taj način sinhronizovanom akcijom privukli investitori i stvorila konzistentna regionalna konkurentnost, koja predstavlja uslov kreiranja konkurentnosti na nacionalnom/državnom nivou. Naravno da je povratna sprega između državnog i lokalnog nivoa prisutna, jer država svojim merama makroekonomske politike utiče na nivo ekonomskog razvoja lokalne zajednice. Decentralizacija vladinih funkcija sa sobom povlači veću svest o odgovornosti lokalnih zajednica i samih privrednih subjekata u procesima finansijskog i ekonomskog restrukturiranja u procesima globalizacije. Povećanje ekonomske i političke konkurencije u investiranju, kao posledica globalizacije, stvara preduzećima šanse, ali ujedno i pretnje za razvoj novih tržišta, a istovremeno

predstavlja i izazove zbog međunarodnih kompanija koje dolaze na lokalno tržište. Multinacionalne i transnacionalne kompanije vrše lociranje rentabilnih područja koja podrazumevaju i dobre lokalne uslove u kojima će naša preduzeća imati šansu da privuku direktne strane investicije (ibidem, str. 163).

Spektar instrumenata kojim država i lokalna zajednica mogu stvoriti konkurentne i podsticajne ambijentalne uslove je širok. Oni su finansijskog i nefinansijskog karaktera (Trivunov, 2015). „Ti instrumenti obuhvataju široki opseg mera, u koje spadaju pravna regulativa, planski akti (prostorni i urbanistički planovi, strateški planovi razvoja opštine i lokalnog ekonomskog razvoja), podsticajna sredstva iz budžetskih i vanbudžetskih fondova, olakšice i drugi instrumenti koji su deo sistema javnih finansija, upravljanje građevinskim zemljištem i njegovo infrastrukturno opremanje, politika pružanja komunalnih usluga, marketinško promovisanje investicionih potencijala, edukativni programi i programi obuke radne snage i sve popularnija javno-privatna partnerstva” (Vasiljević, 2012, str. 11). U zavisnosti od vrste instrumenta i vremenske ročnosti efekata, cena implementacije je različita i kreće se u rasponu od niske do visoke, a što je ilustrativno prikazano u Tabeli 1.

**TABELA 1: ODNOSI IZMEĐU CENE I EFEKATA POJEDINIH INSTRUMENATA LER-A**

Vrsta instrumenata	Cena	Efekat
Za stvaranje većeg ekonomskog potencijala (putevi, komunikacija, radna snaga, obrazovanje)	Visoka	Srednjeročni/ Dugoročni
Za uklanjanje trenutnih nedostataka (lokalna infrastruktura, urbanizam, građenje)	Srednje/ Visoka	Kratkoročni/ Srednjeročni
Za unapređenje poslovne klime (zakoni, propisi, efikasna administracija, poslovno povezivanje)	Niska	Kratkoročni/ Srednjeročni
Direktna podrška poslovnom sektoru (kreditni, podsticaji, besplatno zemljište)	Srednje/ Visoka	Trenutni/ Kratkoročni

*Izvor: Grupa autora (2004).*

Dakle, može se zaključiti da su instrumenti lokalnog ekonomskog razvoja brojni sa različitim implikacijama na razvoj konkurentnosti. S obzirom na različitost ekonomskih parametara razvijenosti konkretne lokalne zajednice, neophodno je izvršiti sveobuhvatnu analizu snaga, slabosti, šansi i pretnji okruženja (SWOT analizu) i prema dobijenim rezultatima izvršiti selekciju prema kvantitativnom i kvalitativnom parametru instrumenata lokalnog ekonomskog razvoja. Oni mogu biti klasifikovani u sledeće kategorije (Grupa autora, 2004):

- instrumenti koji eliminišu postojeće nedostatke u opštinama (fizička i socijalna infrastruktura),
- instrumenti koji proširuju potencijal za budući razvoj,
- instrumenti koji direktno utiču na unapređenje poslovne klime i
- instrumenti direktne podrške poslovnom sektoru.

U prvu grupu instrumenata ubrajaju se instrumenti koji u izgradnji konkurentskih prednosti predstavljaju prevashodno fizički kapital (infrastruktura) i socijalni kapital u segmentu izgradnje institucionalnih formi. Druga grupa instrumenata je usmerena, takođe, na izgradnju socijalnog kapitala, u ovom slučaju pre svega na jačanje tržišta. Treća grupa instrumenata u sebi sublimira prethodna dva instrumenta, usmeravajući se na razvoj malih i srednjih preduzeća, kao formi sa visokim potencijalom u izgradnji konkurentnosti kroz preduzetničku i inovativnu aktivnosti. Četvrta grupa faktora predstavljaju razne mere finansijske i nefinansijske podrške privatnom sektoru kroz javno-privatno partnerstvo.

Napredak lokalnog ekonomskog razvoja direktno je povezan sa adekvatnim i efikasnim korišćenjem navedenih instrumenata (Trivunov, 2015). Specifičnosti i raznolikost implementiranih instrumenata rezultat su potreba lokalnog tržišta, ali sa direktnim implikacijama na izgradnju konkurentnosti na makro nivou. Potrebe preduzeća koja su ušla u program lokalnog ekonomskog razvoja usloveli su formiranje nekoliko osnovnih modela koji kvalitativno značajno doprinose opštem uspehu celog programa.

## **4 Metod**

### **Cilj, predmet istraživanja i hipoteze**

Polazeći od definisanog naučnog problema, cilj istraživanja je bio ukazati na korelacionu povezanost i direktnu uslovljenost lokalnog ekonomskog razvoja i nacionalnog prosperiteta sa razvojem konkurentnosti. U tom smislu istraživanje je pošlo od pretpostavki da:

- postoji povratna spregau izgradnji lokalne konkurentnosti i nacionalnog prosperiteta i uključivanje celokupne privrede u globalne tokove sa konkurentskim predznakom,
- uloga država treba da je strateška i podsticajna, sa partnerskim odnosom prema svim društvenim i ekonomskim nivoima i njen zadatak je, pre svega, stvoriti infrastrukturne i institucionalne okvire na nacionalnom nivou, što će imati direktnu implikaciju na lokalne nivou,
- definisanje instrumenata lokalnog ekonomskog razvoja je direktni implikator razvoja nacionalne konkurentnosti.

### **Instrumenti**

U procesu istraživanja, prikupljanja podataka, njihove interpretacije, a sa ciljem potvrđivanja ili odbacivanja postavljenih hipoteza, korišćeni su naučni metodi: a) teorijske analize, b) induktivno-deduktivnog logičnog zaključivanja, c) metode analize i sinteze, d) komparativne metode, e) elektronske interaktivne metode i f) metoda studije slučaja.

## Postupak

Studija slučaja izvedena na primeru SWOT analize na lokalnom nivou data je u primeru definisanja strategije privrednog razvoja grada Subotice. Proces strateškog planiranja podrazumevao bi sledeće faze (Dragičević, 2005):

- iniciranje i dogovor o aktivnostima strateškog planiranja,
- organizovanje javno-privatne radne grupe,
- analizu privrede,
- anketiranje preduzeća,
- sprovođenje SWOT analize,
- određivanje strateških područja,
- odabir kritičkih strateških pitanja,
- izrada planova aktivnosti za rešavanje kritičkih pitanja,
- izrada strateškog plana ekonomskog razvoja i
- implementacija i kontrola strateškog plana.

Proces strateškog planiranja započinje planiranjem ekonomskog razvoja i određivanjem prioriteta u ekonomskom razvoju identifikujući i usaglašavajući makro i mikroekonomske elemente. Na taj način bi se definisalo (Dragičević, 2005):

- koje industrije mogu obezbediti konkurentsku prednost i prosperitet u budućnosti,
- načine i pravce finansiranja u svrhu poboljšanja efikasnosti poslovanja ekonomskih subjekata,
- na koji način poboljšati efikasnost javnog i privatnog sektora i
- kako izvršiti obrazovanje i obuku ljudskih resursa.

Na nivou pomenute lokalne zajednice u cilju stvaranja konkurentskih i efikasnih preduzeća moguće je definisati nekoliko strateških pitanja (Dragičević, 2005):

- Kako stvoriti motivišuće poslovno okruženje?
- Kako oživeti ruinirano poslovno okruženje i održavati dinamičnost i fleksibilnost u poslovanju?
- Kako uskladiti ljudske potencijale s potrebama ekonomije u restrukturiranju?
- Kako razviti jedinstvenu informatičku strukturu?
- Kako omogućiti razvoj lokalne zajednice kroz saobraćajnu infrastrukturu, kreirajući saobraćajni i poslovni inkubator na *vratima* Evrope?

Odgovor na prvo i drugo kritičko pitanje bio bi u stvaranju Fonda za preduzetnički razvoj, osnivanje Info centra i razvoju kroz deblokiranje nepokretnosti unutar preduzeća u stečaju. Odgovor na treće pitanje jeste stvaranje Centara za razvoj i unapređenje ljudskih potencijala i kontinuirana edukacija preduzetnika. Razvijanje jedinstvene informatičke strukture moguće je formiranjem jedinstvene baze podataka i dostupnosti svim relevantnim informacijama.

Razvoj lokalne infrastrukture moguće je definisati planom za saobraćajni razvoj regije. Strategija bi podrazumevala:

- Pravnu i drugu regulativu usmeriti na sinhronizaciju sa Evropskom unijom.

- Iskoristiti iskustva susednih država.
- Korišćenje modernih komunikacionih i informatičkih tehnologija.

Na bazi prethodno iznetog moguće je formirati potencijalnu matricu SWOT analize (Dragičević, 2005):

<p><b>SNAGA:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– geografski položaj/strateška pozicija,</li> <li>– uključivanje u Panevropske saobraćajne koridore,</li> <li>– oživljavanje železničke povezanosti sa Evropom,</li> <li>– centar šire Evro-regije,</li> <li>– infrastruktura,</li> <li>– ljudski potencijal,</li> <li>– zadržavanje stručnjaka kroz lokalno zapošljavanje,</li> <li>– slobodna zona,</li> <li>– industrijski park,</li> <li>– železnički evropski čvor,</li> <li>– postojeći poslovni prostori,</li> <li>– primarna proizvodnja/preduzeća kooperanti,</li> <li>– kulturni i demografski faktori,</li> <li>– multinacionalna sredina,</li> <li>– multinacionalne kulturne manifestacije-tradicija,</li> <li>– verski turizam,</li> <li>– tranzitni turizam,</li> <li>– konferencijski turizam,</li> <li>– vinski turizam,</li> <li>– stari zanati,</li> <li>– razvoj banjskog turizma (Palić),</li> <li>– međunarodni sajmovi,</li> <li>– razvoj svesti o ekologiji,</li> <li>– prirodni rezervati.</li> </ul>	<p><b>SLABOSTI:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– nedovoljna infrastruktura,</li> <li>– loše saobraćajnice,</li> <li>– loš željeznički saobraćaj,</li> <li>– neadekvatna podrška preduzetnicima,</li> <li>– potreba za poboljšanjem menadžmenta i marketinga,</li> <li>– slaba institucionalna podrška razvoju preduzetništvu,</li> <li>– težak pristup kapitalu,</li> <li>– strano vlasništvo nad bankama,</li> <li>– nerešeni imovinski problemi,</li> <li>– nepostojanje harmonizacije urbanih planova,</li> <li>– kvalitet radne snage,</li> <li>– veliki broj penzionera,</li> <li>– zastareli i nefleksibilni obrazovni programi,</li> <li>– apatija,</li> <li>– nedovoljna saradnja između privrede i obrazovnih institucija.</li> </ul>
<p><b>MOGUĆNOSTI:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– regionalizacija tržišta,</li> <li>– jači turizam,</li> <li>– industrijska tranzicija,</li> <li>– obrazovni centar – postojanje više edukativnih ustanova,</li> <li>– bliskost tržišta EU,</li> <li>– regionalna saradnja.</li> </ul>	<p><b>PRETNJE:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– turbulentan politička dešavanja,</li> <li>– društvena i socijalna nestabilnost,</li> <li>– neefikasna zdravstvena zaštita,</li> <li>– troma pravna regulativa,</li> <li>– neloyalna konkurencija,</li> <li>– siva ekonomija,</li> <li>– mala ulaganja u istraživanje i razvoj,</li> <li>– ubrzana globalizacija tržišta EU,</li> <li>– ograničen pristup kapitalu,</li> <li>– visoke kamatne stope,</li> <li>– teška opšta situacija u Srbiji.</li> </ul>



SWOT analiza na nivou lokalne samouprave u studiji slučaja grada Subotice, ukazala je da postoji veliki broj elemenata u funkciji izgradnje konkurentnosti. Neki elementi su vezani za makro, a neki za mikro-ekonomski razvoj.

## **5 Rezultati i diskusija**

Sprovedeno istraživanje i prethodni primer studije slučaja ukazuju na sinergijsku povezanost i uslovljenost instrumenata lokalnog ekonomskog razvoja i izgradnje konkurentnosti. Veliki broj faktora predstavlja snagu i potencijal u izgradnji mikro konkurentnosti, ali je jasno da je ona direktno uslovljena istovremenom izgradnjom makro konkurentnosti kroz strateški i partnerski odnos države i njenih institucija. Upravo kroz analizu slabosti na lokalnom nivou jasno se uočava da je neophodna uloga države kao stratega u postavljanju ciljeva i jače privatno-javno partnerstvo. Loša infrastruktura, spori i neujednačeni zakonski okviri, obrazovni i zdravstveni sistem su glavna kočnica razvoju inovativne i preduzetničke aktivnosti koja je aksiom u razvoju konkurentnosti. Tržišni potencijal je velik upravo zahvaljujući dobroj geostrateškoj pozicioniranosti, i postojanju i malih i velikih kompanija sa sličnim tržišnim intenzitetom. Potrošačka sofisticiranost je na umerenom nivou. Pretnje u izgradnji konkurentnosti jeste nelojalna konkurencija i još uvek postojanje visokog stepena sive ekonomije, ali i nedovoljno izgrađenih instrumenata u borbi protiv nje. Na osnovu Globalnog izveštaja konkurentnosti osnovni problemi Republike Srbije u izgradnji konkurentnosti jesu: neefikasnost, pristup finansijama, korupcija, politička nestabilnost, poreske stope i regulativa, kriminal, neadekvatna infrastruktura, restriktivne regulative radne snage, regulative u vezi sa deviznim poslovanjem itd. (Schwab, 2014).

Sve prethodno izneto ukazuje na ujednačene konstatacije i potvrdu postavljenih hipoteza.

## 6 Popis literature

- Dragičević, T. (2005). *Uticaj savremenih metoda poslovnog odlučivanja na efikasnost i efektivnost preduzeća u uslovima globalizacije*. Neobjavljena doktorska disertacija, Fakultet za poslovne studije Beograd.
- Grupa autora. (2004). *Kako započeti proces participativnog lokalnog ekonomskog razvoja*. Goražde: ALDI Udruženje građana lokalne razvojne inicijative.
- Porter, M. (2003). *Building the Microeconomic Foundations of Prosperity, Finding from the Microeconomic Competitiveness Index, Global Report*. Boston: Institute for Strategy and Competitiveness.
- Schwab, K. (2014). *The Global Competitiveness Report 2014–2015*. Cologne: World Economic Forum.
- Vasiljević, D. (2012). *Lokalni ekonomski razvoj. Zašto su jedne opštine dobitnici, a druge gubitnici tranzicije?* Beograd: PALGO Centar.
- Trivunov, Z. (2015). *Osnivanje poslovnih inkubatora u funkciji lokalnog ekonomskog razvoja*. Neobjavljena magistarska teza, Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet Subotica.